

Simonyi Zsigmond

Veszprémben, 1853. január 1-én született a magyar nyelvtudománynak ma is egyik legnagyobb művelője: Simonyi Zsigmond. Születésének 150. évfordulójáról annak a beszédnek egy részletével emlékezünk meg, amelyet Bárczi Géza, a Magyar Nyelvtudományi Társaságnak az elnöke mondott el Simonyi Zsigmond 100. születésnapján a Magyar Nyelvtudományi Társaságban. (Vö. Nyr. 1953: 9–10.)

Naivság volna arra vállalkozni, hogy Simonyi Zsigmondnak jelentőségét pár mondatban nem-hogy jellemezzem, de akár csak vázoljam is. Azt hiszem azonban, fölösleges is. Mindnyájan tudjuk, mit köszönünk neki. Ha nem is előfutárok, sőt ragyogó előfutárok nélkül, de Simonyi teremti meg voltaképpen a magyar nyelvtörténet rendszeres kutatását. Munkássága felölelte a hangtörténetet, s a magyar magánhangzokról tett megállapításai ma is eleven hatóelemei tudásunknak; kiterjedt a szótörténetre, és ezt nemcsak temérdek részletmunkával gazdagította, de Szarvas Gáborral együtt a Magyar nyelvtörténeti szótárral oly munkaeszközt adott a kezünkbe, melynek fogyatékoságai őt vagy szerkesztőtársát alig terhelik, de melynek számos erénye az ő kezük munkáját dicséri. Foglalkoztatta a szótan minden ága: a szóalaktanban a tótan és a szóképzés terén maradandó becsű tanulmányokkal vitte előbbre a tudományt, s a Tüzetes magyar nyelvtanba írt alaktan ma is oly forrás, melyet mellőzni nem lehet. Ám a jelentéstani kérdések vagy az analógia nyelvtörténeti fontossága és számos egyéb probléma éppúgy foglalkoztatták, és becses tanulmányokat eredményeztek. De talán legkedvesebb kutatási területe a mondattan volt, sőt úgynevezett alaktani dolgozatai is sok tekintetben inkább mondattaniak voltak. Monumentális monográfiái: A magyar kötőszók és A magyar határozók minden nyelvész asztalán ott vannak állandó készenlétben; s nyelvtudományunk sajnálatos kára, hogy magyar mondattana, mely kimagasló művekben oly gazdag életének talán főműve lett volna, nem láthatott napvilágot.

De Simonyi nem zárkózott el a tudomány hűvös magányába, hanem a tudományt az élet gyakorlati követelményeinek szolgálatába is állította; maga és mások eredményeit állandóan a szélesebb közösség, a magyarul beszélők egyetemessége műveltségének emelésére, a magyar nyelv paléozására fordította. Ő a legnagyobb példája tudományunk történetében annak, mennyire megfér egymás mellett a tudomány teremtő művelése és a tudomány gyakorlati alkalmazása. Nem kell itt említenem sem tudomány-népszerűsítő cikkeinek hosszú sorát vagy a magyar nyelvről a nem szakmabeli közönség számára írt, lebilincslően érdekes művét, sem helyesírásunk fejlődésében szerzett érdemeit; mindnyájan okultunk a nyelvművelés, az idegen fattyak irtása terén végzett hatalmas és eredményes munkásságából, melynek csak kimagasló állomásai Antibarbarusa és Helyes magyarságának három kiadása; a magyar nyelvoktatás ügyében írt cikksorozata pedig talán még ma is ösztönző és elmemozdító.

Simonyiban azonban nemcsak a tudóst tiszteljük, kinek teremtő keze alatt a tudomány új kincsei csillantak föl, s aki a tudomány kincseit pazar kézzel igyekezett mindenki kincsévé tenni, de a tanárt, a nevelőt is. Évtizedekig nemcsak ült a katedrán, de leszállt tanítványai közé, közvetlen kapcsolatot teremtett velük, és lelkes, buzgó társaságot nevelt maga köré. De akiknek nem adatott is meg, hogy közvetlen tanítványai közé számíthassuk magunkat, mindnyájan tanítványai vagyunk művein keresztül, mindnyájan igen sokat tanultunk tőle, tudásban, tárgyismeretben, módszerben, lelkiismeretességben.

S a nagy tudóssal, a lelkiismeretes tanárral egybeforrva, elválaszthatatlan egységben magasodott ki Simonyi, az ember. Elég volt szelíd kék szemébe nézni, kedves mosolyát látni, a keményebb igazságot tétovázó óvatossággal, kíméletes szavak keresésével enyhítő hangját hallani, hogy mély emberi egyéniségét, a belőle áradó jóindulatot meg lehessen érezni. Tudom, hogy szelíd egyénisége meg is tudott keményedni; tudom, hogy élete jelentős része harcokban telt el, olyan harcokban, melyek néha ádáz viharokká élesedtek, de biztos vagyok benne, hogy e harcok elfogadása és megvívása nála csak annak kényszerű vállalása volt, amit kötelességének érzett.

Bárczi Géza